

Ks. S. Garnczarski, *Stanisława Serafina Jagodyńskiego Pieśni katolickie nowo reformowane i z polskich na łacińskie, a z łacińskich na polskie przełożone, niektóre też nowo złożone*, wstęp i opracowanie, Tarnów 2011, ss. 217.

Pieśni katolickie są ważnym obszarem kultury religijnej, który budzi szerokie zainteresowanie wielu badaczy, a zwłaszcza muzykologów. Niemal od zarania chrześcijaństwa w Polsce odgrywały one szczególną rolę w pobożności ludu Bożego. Na podstawie badań naukowych w tym obszarze wiadomo, iż zasób pieśni religijnych wzrastał sukcesywnie w ciągu kolejnych wieków, począwszy od XIII stulecia. Z tego okresu zachowały się udokumentowane źródłowo wiadomości o pojawieniu się samodzielnych utworów religijnych w języku polskim. Spontaniczny rozwój tych

utworów dyktowany był potrzebami mnożących się różnego rodzaju praktyk religijnych, odprawianych zarówno w kościele, jak i poza nim. W większości były to przekłady łacińskich śpiewów liturgicznych, chociaż nie brakowało także pieśni oryginalnych, zawdzięczających swoje istnienie twórczej inwencji kompozytorów, do których należał na przykład bł. Władysław z Gielniowa (ok. 1440–1505)¹. Niemalże wpływ na rozwój pieśni nabożnych w XVI w. wywarły także ówczesne prądy kulturowe i religijne, ze szczególnym podkreśleniem reformacji, która wprowadzała język polski jako podstawę tych pieśni oraz pierwiastki ludowe w samej tkance melodycznej. Troszczono się również o zrozumiałość i przystępność tego repertuaru. Miało to w naturalny sposób poszerzać krąg wykonawców i odbiorców tej muzyki. Owocem tych dążeń były liczne kancjonały, które ukazywały się w Polsce począwszy od XVI stulecia. W ten sposób przeciwstawiano zbiorom protestanckim zbiory katolickie, które w rzeczywistości nie dorównywały ilościowo i merytorycznie tym pierwszym². Niemniej jednak podejmowano liczne inicjatywy, aby także pieśń katolicka mogła spełniać swoją właściwą rolę. Do takich należy m.in. zbiór Stanisława Serafina Jagodyńskiego *Pieśni katolickie nowo reformowane* przygotowany i wydany do druku przez muzykologa, ks. Stanisława Garncarskiego, i językoznawcę, Jana Godynia.

Zbiór *Pieśni katolickie nowo reformowane* jest jednym z pierwszych drukowanych śpiewników katolickich, zawierającym przekłady łacińskich hymnów i najstarszych pieśni polskich. Został on pomyślany jako reakcja na powstające w tamtym czasie liczne kancjonały protestanckie. Recenzowane wydanie oparte jest na edycji z ok. 1638 roku. Publikacja składa się ze *Wstępu; Noty edytorskiej; poszczególnych działów Pieśni katolickich nowo reformowanych* (pieśni adwentowe — 17; rotuły albo pieśni o Narodzeniu Pańskim — 33; pieśni postne — 14; pieśni wielkanocne — 11; pieśni o Świętym Duchu — 4; pieśni o Bożym Ciele — 13; pieśni doroczne o Świętych Bożych, a naprzód o Najświętszej Pannie — 27; pieśni roczne pospolite, o różnych pobożnych potrzebach — 13; rejestru alfabetycznego pieśni zawartych w zbiorze Jagodyńskiego); *Aneksu*, w którym znajduje się jedna pieśń; *Przypisów; Słownika; Źródeł* oraz *Komentarza*. Trzeba dodać, iż w śpiewniku Jagodyńskiego znalazło się również pięć sekwencji: *Mittit ad Virginem, Stabat Mater, Victimae paschali laudes, Veni Sancte Spiritus* i *Dies irae*. Zbiór zawiera jedynie teksty umieszczone paralelnie w dwóch kolumnach, po polsku i po łacinie. Redaktor wydania, dokonując ich krótkiej analizy, zwrócił uwagę na metryczność. Niezależnie od tego, czy tekst danej pieśni jest w języku łacińskim czy polskim, posiada on identyczną ilość sylab w wersecie. Zdaniem Garncarskiego tego typu prawidłowość może świadczyć o tym, że dla obydwu wersji językowych konkretnej pieśni używano tej samej melodii. Należy podkreślić również to, iż Redaktor edycji dokonał porównania wersji z roku 1638 z wydaniem z roku 1695, nie stwierdzając jednak — poza niewielkimi zmianami niektórych wyrażań oraz dodaniem pieśni ku czci bł. Jana Kantego do drugiego wydania — istotnych różnic. Poza tym, recenzowana pozycja zamieszcza interesującą notę biograficzną S.S. Jagodyńskiego, z której dowiadujemy się m.in. o tym, iż jest on autorem pierwszego polskiego podręcznika kaligrafii. Cenną stroną publikacji ks. Garncarskiego jest zamieszczony w części końcowej *Komentarza*, w którym zaprezentowany został szeroki kontekst źródłowy repertuaru zawartego w zbiorze Jagodyńskiego. Ogółem obejmuje on 133 śpiewy znajdujące się w różnych śpiewnikach i kancjonałach. Warto podkreślić, iż przy wielu z nich zamieszczono także ich krótki rys historyczny. Z kolei w tzw. *Słowniku*, będącym rodzajem glosariusza, podano znaczenia wyrazów nieznanych już dzisiaj w języku polskim albo używanych w innym znaczeniu. Podjęty zatem wysiłek edytorski całego wydania zasługuje na szczególną uwagę. Na podkreślenie zasługuje również wzorcowa szata graficzna i profesjonalna redakcja techniczna publikacji wydanej przez tarnowskie wydawnictwo BIBLOS.

Praca w całości pomyślana została jako prezentacja dzieła Stanisława Serafina Jagodyńskiego. Należy wyrazić nadzieję, iż spotka się ona z szerokim zainteresowaniem wielu badaczy,

¹ Por. I. Pawlak, *Rola choralu gregoriańskiego w kształtowaniu polskiej religijnej kultury muzycznej*, *Annales Lublinenses pro Musica Sacra* 3(2012)3, s. 128.

² Por. T. Sinka, *Polska pieśń w liturgii*, *Nasza Przeszłość* (1983)60, s. 258.

na przykład językoznawców, liturgistów, a przede wszystkim muzykologów specjalizujących się w muzyce kościelnej, dla których — pomimo braku melodii — stanowi niezwykle cenne źródło wiadomości i przegląd bogatego repertuaru polskich pieśni katolickich doby potrydenckiej.

Ks. Piotr Wiśniewski
UKSW, Warszawa